

Nr 220.

Ankom till riksdagens kansli den 18 juni 1946 kl. 1 em.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner om vissa förändringar
i gällande bestämmelser för befordringar inom krigs-
makten.*

(1:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wetter* (I: 83) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl* (II: 160), har hemställts, att riksdagen vid behandlingen av fjärde huvudtiteln i årets statsverksproposition måtte anhålla om sådana förändringar i gällande bestämmelser för befordringar inom krigsmakten, att i motionerna utvecklade synpunkter och önskemål därigenom bli tillgodosedda.

Motionärerna hava till stöd för sin framställning anfört följande.

Det militära befordringsväsendet har som bekant sedan åtskilliga år varit föremål för en ingående diskussion både i riksdagen, i personalgrupperna och i pressen. Beaktansvärda inlägg ha gjorts av både fackmän och utomstående, och det har därvid blivit uppenbart, att reformer i viss utsträckning äro i hög grad av behovet påkallade. Svårare är att ange riktlinjerna för sådana reformer. Den kände militärskriftställaren generallöjtnant Pontus Reuterswärd har i en artikel i *Ny Militär Tidskrift* 1944 pekat på vikten av att befordringarna inordnas i en personell flerårsplanering och dessutom uttalat önskemålet, att befordringsväsendet vid armén borde utbyggas med befordringskommissioner av samma typ, som sedan länge äro i funktion vid marinen och fungera tillfredsställande. Redan nu torde man kunna säga, att en viss ansats i denna riktning är till finnandes genom gällande bestämmelser, att regementschef vid befordran av underbefäl till underofficer är skyldig att inhämta underofficerskårens mening (Tjänstgöringsreglemente för armén § 65 mom. 1, 2 stycket) samt att officerskåren skall höras vid antagande av aspirant till officer, (Bestämmelser för armén angående antagande och utbildning av officers- och reservofficersaspiranter). Dessa ansatser till ett demokratiskt förfarande vid besättandet av vissa militära tjänster ha dock karaktären snarast av tillmötesgående gentemot en opinion, som länge varit i framväxande, och utgöra därför kontraster till det militära befordringsväsendet i övrigt, som givetvis är grundat på befälsrätten. Dessa anordningar ge dock vid handen, att kravet på ökad garanti för en allsidig bedömning och en objektiv prövning av deras förtjänster, som skola befordras, gör sig allt starkare gällande.

Den enklaste och mest radikala åtgärden i denna riktning skulle givetvis vara att vid besättandet av militära tjänster tillämpa samma ordning, som

mestadels förekommer i civila sammanhang, nämligen att ledigförklara tjänsterna för hugade sökande. Det ligger emellertid i sakens natur, att en sådan ordning i det militära icke är vare sig lämplig eller möjlig. Man får därför söka sig fram utefter andra vägar, där de militära kraven på lämpligaste person kunna förenas med hänsyn till rättvisa, förtjänst och skicklighet.

Att befordringsväsendet inom armén kommit att aktualiseras just nu sammanhänger med kriget och dess rika erfarenheter. Sålunda är det känt, att under de senaste åren relativt många tjänster stått öppna för relativt fåtalig personal, varför personalen kunnat vinna befordran ovanligt snabbt. Efter krigets slut stå vi inför en helt motsatt utveckling. Tjänsterna komma att bli färre för ett stort personalantal. Konkurrensen kommer därmed att skärpas. Trivsel och trygghet i tjänsten öka kraven på objektivitet och allsidig prövning, samtidigt som det för de högre myndigheterna måste vara ett intresse att sådana anstalter vidtagas, som förebygga varje misstanke för personliga bihänsyn och bristande övöld.

Härtill kommer ytterligare den omständigheten, att det system med hemlig registrering av olika befattningshavares privata och enkannerligen politiska förhållanden, som befunnits nödvändigt under krigstidens påfrestningar, skapat en känsla av osäkerhet. Man har vetat, att dessa hemligstämplade register spelat en icke obetydlig roll vid befordran, men man har icke kunnat få tillfälle att själv bedöma vederhäftigheten i de registrerade uppgifterna. Självfallet vore det ur demokratiska synpunkter den mest symmetriska åtgärden, att varje form av sådan registrering avskaffades. Då det emellertid är vanskligt att avgöra, om en så radikal åtgärd vore välbetänkt eller ens möjlig, återstår den utvägen, att intet sådant register får företes utan att den registrerade själv haft tillfälle att taga del av detsamma och eventuellt rätta sådana uppgifter, som kunna vara direkt felaktiga och bero på missförstånd.

Även systemet med utfärdade vitsord synes behöva kompletteras. För närvarande utdelas vitsord av vederbörande chef, men då vitsordens både form och innehåll i egenskap av »arbetspapper» äro hemligstämplade, är inte ens den betygsatte själv i tillfälle att göra sig förtrogen med deras innebörd. Att utomstående eller än mindre allmänheten skulle få taga del av utfärdade vitsord synes åtminstone för närvarande icke påkallat. Så mycket mer framstår det som en enkel gärds av personlig rättvisa och demokratisk medborgarrätt, att den betygsatte själv beredes tillfälle att, när han så önskar, taga del av sålunda utfärdade vitsord. I denna del synas gällande »Föreskrifter rörande avgivande av vitsord för fänrik» gällande flottan kunna tjäna som mönster.

Mycket skulle onekligen vara vunnet redan genom en sådan ändring av gällande vitsords- och registreringsförfarande, som här antytts. Emellertid synes böra övervägas, om icke samtidigt ett ökat inflytande vid befordringar skulle kunna beredas de kårer, varom här är fråga, såväl officers-, underofficers- som underbefälskårerna. Detta borde kunna låta sig göra antingen genom ett utbyggande av ovannämnda bestämmelser rörande antagande av officer och underofficer eller genom en anordning för armén liknande vid marinen fungerande befordringskommission. I båda fallen skulle ökade garantier skapas för större mångsidighet och objektivitet i prövningen, varjämte genom personalens ökade inflytande ett steg i demokratisk riktning skulle tagas i dessa viktiga ärenden. En självklar förutsättning synes dock vara, att endast den del av personalen skulle beredas ett rådgivande infly-

tande, som innehar högre eller samma grad i förhållande till den befattning, om vars besättande det vore fråga. Att reformer i den riktning som här skisserats både skulle ligga i linje med utvecklingen, lända till ökad trivsel och trygghet för personalen och därigenom bli ytterligare en tillgång för försvaret synes oomtvistligt.

Utskottet. Enligt vad utskottet inhämtat pågår för närvarande inom försvarsdepartementet utarbetande av nya befodringsbestämmelser för krigsmakten. Då de i motionerna utvecklade synpunkterna härvid torde bliva föremål för övervägande, anser utskottet motionärernas framställning icke nu böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet får därför hemställa,

att motionerna I: 83 och II: 160 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 juni 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 218.
